

<https://doi.org/10.7251/EMC2502473S>

Datum prijema rada: 30. maj 2025.

Submission Date: May 30, 2025

Datum prihvatanja rada: 15. decembar 2025.

Acceptance Date: December 15, 2025

UDK: 316.323.7:331.101.3(4)

Časopis za ekonomiju i tržišne komunikacije
Economy and Market Communication Review

Godina/Vol. **XV** • Br./No. **II**

str./pp. 473-490

PREGLEDNI NAUČNI RAD / OVERVIEW SCIENTIFIC PAPER

KULTURNA ZAPOSLENOST U ZEMLJAMA SREDNJE I ISTOČNE EUROPE: ANALIZA I IMPLIKACIJE

Marija Šain

Izvanredna profesorica, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Osijek, Republika Hrvatska; marija.sain@aukos.hr; ORCID ID: 0000-0002-1798-9973

Maja Haršanji

Viša asistentica, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Osijek, Republika Hrvatska; maja.harsanji@aukos.hr; ORCID ID: 0000-0003-4913-5662

Lucija Majetić

Sveučilišna magistra menadžmenta u kulturi i kreativnim industrijama, Sibirj, Republika Hrvatska; lucija.majetic2@gmail.com; ORCID ID: 0009-0009-4452-6315

Sažetak: *Kulturne i kreativne industrije važne su za europsko gospodarstvo što se, između ostaloga, očituje i u broju zaposlenih u ovoj industriji koji čine vrijedan doprinos u ukupnoj zaposlenosti. Cilj je rada identificirati ekonomski doprinos zemalja Srednje i Istočne Europe (EU-11) u ukupnom gospodarstvu EU koristeći pokazatelje kulturne zaposlenosti i BDP-a. Specifičnost tih zemalja očituje se u tranzicijskom procesu iz planskog u tržišno gospodarstvo u kojem kulturne i kreativne industrije imaju značajnu ulogu u transformaciji njihovog gospodarstva. Korištenjem deskriptivne statistike i korelacijske analize u radu se utvrđuju trendovi i razlike u kulturnoj zaposlenosti EU-11 zemalja u razdoblju 2013.-2022. godine te se ispituje postoji li statistički značajna povezanost kulturne zaposlenosti i BDP-a. Rezultati istraživanja pokazuju da postoje neravnomjernosti u distribuciji kulturne zaposlenosti tih zemalja što se, između ostalog, može povezati, kako s povijesnim razvojem i tranzicijom, tako i s njihovom prilagodbom promjenama i novim tehnologijama za što je ključna visokoobrazovana radna snaga koja doprinosi razvoju inovativnosti i konkurentnosti ovih industrija. Rad doprinosi razumijevanju specifičnosti kulturne zaposlenosti i njezinog potencijala u gospodarstvima zemalja u tranziciji što je važno za donositelje odluka i kreatore javnih politika.*

Ključne riječi: *kulturne i kreativne industrije, kulturna zaposlenost, nove tehnologije, visokoobrazovana radna snaga, zemlje Srednje i Istočne Europe*

JEL klasifikacija: E24, J21, O39

UVOD

Razvojem kulturnih i kreativnih industrija (KKI) brojni autori, kao i kreatori politika, primjećuju njihov značajan utjecaj na ekonomiju (Kalfas, Kalogiannidis, Ambas, & Chatzitheodoridis, 2024; OECD, 2021; Đorić, 2020; KEA, 2019) čime se ujed-

no javlja potreba mjerenja i praćenja njihova razvoja. Naime, KKI postaju prepoznate kao pokretači gospodarstva, radnih mjesta i profita (Borić Cvenić, 2021; Mihaljević & Stanković, 2016; Todose, Titan, & Ghița, 2008) te imaju važnu ulogu u urbanoj regeneraciji i brendiranju gradova (Kalfas, Kalogiannidis, Ambas, & Chatzitheodoridis, 2024; Jocić, 2019; Šain, Bestvina Bukvić, & Haršanji, 2018; Stryjakiewicz, Męczyński, & Stachowiak, 2014). Rašić Bakarić, Bačić, & Božić (2015) navode da je mjerenje ekonomskog doprinosa KKI ukupnoj ekonomiji moguće kroz tri stupa: prvi se odnosi na doprinos KKI ukupnom bruto domaćem proizvodu (BDP) neke države, drugi se temelji na zaposlenosti, dok se treći stup bavi poslovnim sektorom, odnosno poduzetništvom. Mjerenjem zaposlenosti u KKI dobiva se uvid u karakteristike i potencijale industrije, što je iznimno važno za donositelje odluka i kreatore javnih politika (Kalfas, Kalogiannidis, Ambas, & Chatzitheodoridis, 2024; Demianova, Gershman, Kutsenko, Polyakova, & Vlasova, 2023; Suciú, Stativá, & Mitučá, 2021; Primorac, 2014) jer je stopa zaposlenosti jedan je od najvažnijih faktora ekonomskog rasta u tranzicijskim promjenama. Veća zaposlenost povećava proizvodnju i potražnju, stabilizira ekonomiju te potiče institucionalne reforme i inovacije, što je ključno za uspješan prijelaz na tržišno gospodarstvo (Tica & Viljevac, 2023). To je posebno značajno za zemlje Srednje i Istočne Europe koje je krajem 80-ih i početkom 90-ih godina prošloga stoljeća obilježio tranzicijski prijelaz iz socijalizma u kapitalizam, odnosno iz planskog u tržišno gospodarstvo (Tomić-Koludrović & Petrić, 2005). Istovremeno, one se značajno razlikuju po svojoj „gospodarskoj strukturi, povijesti, raspoloživim vještinama radne snage, tehnološkim profilima, institucionalnim i upravljačkim kapacitetima i mnogim drugim aspektima“ (Drvenkar, Marošević, & Unukić, 2023, str. 361). Riječ je o zemljama u kojima KKI u posttranzicijskom razdoblju imaju značajnu ulogu u transformaciji njihovih gospodarstava (Jocić, 2019; Suciú, Násuela, & Násuela, 2018; Stryjakiewicz, Męczyński, & Stachowiak, 2014; Tomić-Koludrović & Petrić, 2005), što ujedno doprinosi lakšoj integraciji u europski kulturni i ekonomski prostor (Astike & Skvarciany, 2024). Također, riječ je o uzorku koji je nedovoljno istražen, posebice u području kulturnog zapošljavanja (Demianova, Gershman, Kutsenko, Polyakova, & Vlasova, 2023), ali i ujedno zanimljiv zbog svoje političke prošlosti i trenutnog gospodarskog statusa u razvoju (Demianova, Gershman, Kutsenko, Polyakova, & Vlasova, 2023; Prouska, Argyro, & Phychogios, 2022).

Svrha je ovog rada ispuniti prazninu u postojećim studijama pružanjem sveobuhvatnog prikaza zaposlenosti u kulturi u kontekstu zemalja Srednje i Istočne Europe čime se nastoji doprinijeti povećanju važnosti zaposlenosti u kulturi u tranzicijskim zemljama kroz njihovu ulogu u ekonomskom doprinosu zemlje. Sukladno tome, u radu se analizira kulturna zaposlenost jedananest zemalja Srednje i Istočne Europe, članica Europske unije (EU-11): Bugarska, Hrvatska, Češka, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija Estonija, Litva i Latvija u desetogodišnjem razdoblju (od 2013. do 2022. g.), pri čemu je cilj rada utvrditi trendove i razlike u kulturnoj zaposlenosti između tih zemalja te u odnosu na ukupnu zaposlenost EU-27. Također, statističkom analizom podataka cilj je rada istražiti povezanost kulturne zaposlenosti i BDP-a po stanovniku te identificirati ekonomski doprinos zemalja EU-11 u ukupnom gospodarstvu EU koristeći navedene pokazatelje. Kroz analizu dosadašnjih istraživanja cilj je rada utvrditi karakteristike tržišta rada u KKI s naglaskom na obrazovni status i njihovu ulogu u kulturnoj zaposlenosti.

Sukladno navedenom, postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kako se broj zaposlenih u kulturi i njen udio u ukupnoj zaposlenosti razlikuje među zemljama EU-11 te u odnosu na EU-27 u promatranom razdoblju? Kakvi su trendovi i razlike između zemalja?
2. Postoji li statistički značajna povezanost kulturne zaposlenosti i BDP-a po stanovniku u zemljama EU-11 u analiziranom razdoblju?
3. Kako visokoobrazovana radna snaga utječe na kulturnu zaposlenost i sposobnost sektora KKI da se prilagode novim tehnologijama u zemljama EU-11?

Rad nastoji odgovoriti na ova pitanja empirijskim istraživanjem te se u tu svrhu koriste statistički podaci sa službenih stranica Statističkog ureda EU – Eurostata. Pritom, u radu se koristi pojam kulturne zaposlenosti odnosno zaposlenosti u kulturi sukladno Eurostatu koji ne pravi razliku između KKI, odnosno, pod pojmom „kultura“ objedinjuje KKI (Eurostat, 2025a). Autori (Conor, 2021; Banks, 2019; Primorac, 2010; Primorac, 2012) govoreći o zaposlenosti u KKI, koriste termine: zaposlenost u kulturi, kulturna zaposlenost, kulturni djelatnici ili radnici u kulturi. Struktura rada koja slijedi sastoji se od pregleda literature, metodologije istraživanja, rezultata, rasprave te zaključka.

PREGLED LITERATURE

Teorijski okvir o kulturnoj zaposlenosti

Postoje brojne definicije KKI, no najčešća je ona britanskog Odjela za kulturu, medije i sport koja definira KKI kao „aktivnosti koje imaju svoj korijen u individualnoj kreativnosti, vještini i talentu, i koje imaju potencijal za bogatstvo i kreiranje radnih mjesta kroz generiranje i eksploataciju intelektualnog vlasništva.” (Goldstein 2016 u Borić Cvenić (2021, str. 43). Sektor KKI vrlo je heterogen – uključuje niz (pod)sektora od arhitekture, oglašavanja, izvedbenih i vizualnih umjetnosti, moda, dizajn, film, glazba, nakladništvo do proizvodnje videoigara (Haršanji, Bestvina-Bukvić, & Šain, 2020). Ovisno o svojim specifičnostima, svaka država, pa i grad na svom području, definiraju koji su to (pod)sektori koji pripadaju u KKI, što znači da broj sektora KKI nije jednoznačno određen (OECD, 2021). Upravo ta raznolikost sektora zasigurno je jedan od razloga otpornosti KKI na gospodarske krize (Borić Cvenić, 2021; Cellini & Cuccia, 2019; Suci, Stativa, & Mituća, 2021), ali i otežanog mjerenja i usporedbe njihova razvoja i doprinosa gospodarstvu, kako u pojedinim pod-sektorima, tako i u ukupnoj KKI (Mihaljević & Stanković, 2016).

KKI „predstavljaju jednu od ključnih industrija svjetske ekonomije. Jedan je od ključnih razloga taj što u svijetu zapošljavaju velik broj ljudi – “preko 29,5 milijuna – pri čemu pojedini sektori generiraju prihode veće oko 2250 milijardi američkih dolara, što čini 3 % svjetskog BDP-a” (Borić Cvenić, 2021, str. 41). Osim toga, Shaw (1992) se oslanja na studije koje sugeriraju da svako radno mjesto u kulturnim organizacijama stvara dodatna radna mjesta u širem regionalnom okruženju, što se naziva “ekonomski multiplikatori”. Na osnovu ovih procjena, autor dolazi do zaključka da KKI ne samo da direktno zapošljavaju ljude, već također doprinose stvaranju dodatnih poslova kroz potrošnju i turističke aktivnosti te na taj način veća zaposlenost u KKI može pozitivno doprinjeti povećanju BDP-a i, samim time, ekonomskom rastu (Tica & Viljevac, 2023). De Santana Ribeiro (2020), kako je navedeno u Astike (2022, str. 233) navodi

da je „kulturni sektor u posljednjih nekoliko desetljeća rastao brže od ostalih sektora u Europi, što pridonosi otvaranju novih radnih mjesta i poboljšava pokazatelje zaposlenosti.“ Osim toga, Astike (2022) utvrđuje da broj zaposlenih u kulturi i ulaganja u kulturu doprinose povećanju konkurentnosti zemalja EU pa je stoga ključno ulagati u kulturni sektor i razvijati ga jer se time povećava atraktivnost zemalja na globalnim tržištima i potiču nova ulaganja u zemlje. Haršanji, Bestvina Bukvić, & Šain (2020) također ističu da su ulaganja u kulturi nužna za održavanje i razvoj sektora, te da rast i podrška kroz financijska sredstva predstavljaju ključne elemente u jačanju kulturnog sektora i njegova gospodarskog utjecaja. S tim se slažu i Kalfas, Kalogiannidis, Ambas, & Chatzitheodoridis (2024) čije istraživanje pokazuje da ulaganje u KKI donosi veće ekonomske prinose i stope inovacija u usporedbi s drugim sektorima čime se naglašava potencijal KKI u poticanju inovacija i gospodarskog rasta.

Prema podacima Hauben, Born-Sirkel, Lhernould, Dupate, & De Carvalho (2024), EU-27 je 2022. godine u kulturnom sektoru bilo zaposleno približno 7,7 milijuna ljudi, što čini 3,8 % ukupne zaposlenosti. Zabilježene su značajne teritorijalne razlike, pri čemu je udio kulturne zaposlenosti viši u zapadnim i sjevernim državama članicama u usporedbi s istočnim i južnim. Najniži udio zabilježen je u Rumunjskoj (1,5 %), dok su najviši udjeli u Nizozemskoj (5,4 %), Švedskoj (4,9 %), Luksemburgu (4,8 %), Finskoj i Sloveniji (4,6 %), Danskoj i Estoniji (4,5 %). Šest većih država članica – Njemačka, Francuska, Italija, Španjolska, Poljska i Nizozemska – čine zajedno oko 71 % ukupne kulturne zaposlenosti u EU, što predstavlja oko 5,5 milijuna kulturnih djelatnika. Kako navodi (Đorić, 2020), između 2014. i 2019. godine broj zaposlenih u KKI porastao je sa 6,8 na 7,4 milijuna, što predstavlja porast veći od 8 %. Iako je apsolutni broj kulturnih djelatnika rastao, udio kulturne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti u istom je razdoblju porastao neznatno – s 3,6 % (2014.) na 3,7 % (2019.), što ukazuje na relativno sporiji rast kulturne zaposlenosti u odnosu na ukupnu dinamiku tržišta rada. Pandemija COVID-19 imala je snažan negativan utjecaj na KKI u EU, koje su prema studiji EY (2021) bile među najpogođenijima, čak i više od sektora turizma. Tijekom 2020. godine kulturna zaposlenost u EU-27 pala je na 7,2 milijuna radnika, uz udio od 3,6 % u ukupnoj zaposlenosti. Zabilježen je pad zaposlenosti u kulturi od 2,6 %, dok je ukupna zaposlenost u EU pala za 1,3 %, što se izravno povezuje s posljedicama pandemije (UNESCO, 2021; Khlystova, Kalyuzhnova, & Belitski, 2022). Posebno su pogođeni sektori koji ovise o fizičkoj prisutnosti publike (npr. izvedbene umjetnosti, kina, festivali), kao i pripadajući opskrbeni lanci, što je rezultiralo smanjenjem prihoda, otkazima i pogoršanjem radnih uvjeta (Suciu, Stativă, & Mitučă, 2021; UNESCO, 2021). Samozaposleni i freelanceri, koji čine znatan udio u kulturnom sektoru, posebno su osjetili posljedice, s izraženim padom prihoda i porastom nezaposlenosti (Primorac, 2021; UNESCO, 2021). U 2022. godini zabilježen je oporavak, s prosječnom godišnjom stopom rasta kulturne zaposlenosti od 4,5 % na razini EU, pri čemu su najveća povećanja evidentirana u Njemačkoj, Francuskoj i Nizozemskoj. Države članice, poput Cipra, Luksemburga i Irske, također su zabilježile značajan rast, dok su u nizu zemalja Srednje i Istočne Europe – uključujući Bugarsku, Hrvatsku, Češku i Estoniju – registrirani padovi u kulturnom zapošljavanju (Hauben, Born-Sirkel, Lhernould, Dupate, & De Carvalho, 2024; EY, 2021).

Zaposlenost u KKI obilježena je visokom razinom nesigurnosti i specifičnim radnim uvjetima koji proizlaze iz prirode samog sektora, usmjerenog na simboličku

proizvodnju i nepredvidive tržišne mehanizme (Dudu, 2020; Primorac, 2010). Visoka rizičnost poslovanja u ovom području usko je povezana s pojavom prekarnog rada, koji uključuje nestabilne poslovne pozicije, nepredvidive prihode, nesigurne uvjete rada, ali i individualizaciju karijera kroz tzv. portfolio pristup (Manske, 2023; Banks, 2019; Morgan, Wood, & Nelligan, 2013; Primorac, 2012). Rad u KKI najčešće zahtijeva visokoobrazovane stručnjake, ali i veliku radnu intenzivnost, fleksibilnost i sposobnost stalnog prilagođavanja promjenama u tehnologiji i tržištu (UNDP/UNCTAD, 2008 navedeno u Primorac (2012)). U tom kontekstu, inovacijski kapital i digitalne vještine postaju ključni elementi održivosti i rasta u KKI (Brodny & Tutak, 2024; Nuccio & Mogno, 2023). Lazzaretti (2020) kako je navedeno u Nuccio & Mogno, (2023, str. 16) naglašava važnost sinergije između kreativnih i digitalnih kompetencija, koja se sve češće prepoznaju kao temelj za stvaranje vrijednosti i pokretač inovacija unutar sektora. Digitalna transformacija izravno utječe na sve faze kulturne proizvodnje – od stvaranja sadržaja, distribucije do potrošnje, a ljudska kreativnost i inovativnost u tom su smislu ključni resursi za konkurentnost KKI (Mihaljević & Stanković, 2016). Tome je zasigurno pridonjela i pandemija COVID-19 kad se u području kulture uočava velika potražnja za virtualnim pristupom muzejima, kazalištima i drugim kulturnim aktivnostima (Resta, Dicuonzo, Karacan, & Pastore, 2021) koje u suvremenom okruženju postaje izuzetno prihvaćeno, čak i poželjno (Mavrin, Turšić, & Lupša Matichescu, 2024). Ono se može povezati i s Astike (2022) koja smatra da što je društvo modernije, otvorenije za inovacije i slobodnije, to je privlačnije radnicima koji rade na ugovore od djelu, a najčešće su ti djelatnici razni stvaratelji, umjetnici, izvođači i novinari koji pripadaju sektoru kulturnih djelatnika. Upravo porast udjela fleksibilnih oblika rada, koje je i karakteristično za rad u KKI, prema istraživanju Blažević Dević (2024), ima značajan utjecaj na smanjenje stope nezaposlenosti u zemljama EU.

Prema izvješću CISAC & EY (2015) djelatnike u kulturi karakteriziraju četiri obilježja: mladost (kreativne aktivnosti značajno pridonose zaposlenosti mlađe populacije), visoka produktivnost (KKI u pojedinim sektorima doprinose BDP-u više od prosjeka gospodarstva), neovisnost i poduzetništvo (Internet, digitalne tehnologije i masovna putovanja znatno olakšavaju pokretanje kulturnog ili kreativnog posla te stjecanje globalne publike i ugleda) te viša razina obrazovanja. Prema posljednjim podacima iz 2023. godine (Eurostat, 2025a), sociodemografski profil zaposlenosti u kulturi na području EU karakterizirala je općenito viša razina obrazovanja, pri čemu je 61,8 % kulturnih radnika imalo visoko obrazovanje, 30,9 % imalo je srednjoškolsko obrazovanje, a 7,2 % ih je imalo najnižu razinu obrazovanja. U ukupnoj zaposlenosti EU te su brojke činile 37,8 %, 45,7 % odnosno 16,4 % što znači da u KKI dominantno radi visokoobrazovana radna snaga u odnosu na opće gospodarstvo EU.

Kulturna zaposlenost u zemljama srednje i istočne Europe

Premda je u srednjoj, istočnoj i jugoistočnoj Europi kreativna ekonomija još uvijek relativno nova pojava (Jocić, 2019), zemalje koje su prošle kroz postsocijalističku tranziciju i postale članice EU omogućuju širenje znanja o kreativnoj ekonomiji te potencijalu KKI. Prema Brodny & Tutak (2024), zemlje EU-11 dijele brojne zajedničke značajke, uključujući slične kulturne i povijesne korijene, nižu razinu BDP-a po stanovniku te sličnu strukturu proizvodnje i makroekonomskih pokazatelja poput inflacije. Zbog tih sličnosti, prema istim autorima, navedene zemlje predstavljaju kori-

snu referentnu skupinu za proučavanje gospodarskih i društvenih razlika, kao i za analizu učinaka ekonomskih i institucionalnih promjena. Osim toga, zajednički izazovi i razvojni ciljevi ovih zemalja čine ih važnim dionicima u provedbi europskih strateških prioriteta, osobito u području inovacija, održivog razvoja i jačanja konkurentnosti.

Suciu i suradnici (2018) istražuju kulturnu zaposlenost u zemljama Srednje i Istočne Europe u razdoblju 2011.-2016. godine, pri čemu utvrđuju da je udio zaposlenih u kulturi u ukupnoj zaposlenosti u zemljama EU-11 najviši u Estoniji (5,3 %) i Sloveniji (4,6 %), a najmanji u Rumunjskoj (1,6 %). Iako navode da su Srednja i Istočna Europa regije bogate i raznovrsne kulturne baštine, talentiranih ljudi i velikog potencijala rasta, navedeni autori utvrđuju da je jedan od prvih izazova za zemlje Srednje i Istočne Europe, a posebno za Rumunjsku, fenomen odljeva talentiranih, visokoobrazovanih ljudi. Daljnje istraživanje EY (2021) pokazuje da su 2019. godine zemlje Srednje i Istočne Europe imale najveći rast KKI na prostoru EU. U Češkoj i Rumunjskoj tri specifična sektora (oglašavanje, arhitektura i videoigre), doživjela su dinamičan rast. Također, jedan od najvećih porasta na razini EU zabilježen je u Estoniji – porast udjela kulturne zaposlenosti u razdoblju od 2014. do 2019. godine povećao se sa 4,6 % na 5,1 %. Razlog tomu možda jest i politika Ministarstva kulture koja se, prema podacima Compedium (2022), već sedam godina zalaže za povećanje plaća zaposlenika u kulturnim ustanovama Estonije jer žele motivirane mlade ljude koje će u kulturu, između staloga, privući i materijalna kompenzacija. Osim toga, sudjelovanje u kulturi u Estoniji s godinama se povećalo te se u razdoblju 2014. – 2019. godine povećao broj kazališta i kina, ali i posjećenost koncerata, likovnih izložbi, muzeja i knjižnica. Prema istom izvoru, brojke posjećenosti kina, kazališta i muzeja u 2019. godini bile su najuspješnije ikada. Za razliku od Estonije, prema Suci, Năsuela, & Năsuela (2018), tržište u Rumunjskoj manje je razvijeno te je prisutno manje sudjelovanja u kulturnim aktivnostima, što se povezuje s nižim standardom života i dostupnošću ekonomski pristupačnih kulturnih sadržaja. Također, ulaganje u kulturne usluge nedovoljno je jer Rumunjska troši samo 0,4 % ili manje od svojih javnih sredstava na kulturne usluge, što je znatno ispod prosjeka drugih zemalja u regiji koje često potroše više od 1 %. Navedeni autori (Suci, Năsuela, & Năsuela, 2018) zaključuju da je razvoj KKI uvjetovan gospodarskim razvojem, kulturnom zaposlenošću te sudjelovanjem u kulturi.

S obzirom da KKI karakteriziraju visokoobrazovana radna snaga, kreativnost i inovacije (Eurostat, 2025a; Mihaljević & Stanković, 2016; CISAC & EY, 2015) navedeno se, između ostaloga, može povezati sa istraživanjem koje su proveli Brodny & Tutak (2024) koje pokazuje da je razina inovacijskog potencijala zemalja Srednje i Istočne Europe visoko diferencirana. Utvrđeno je da su Slovenija, Češka i Estonija zemlje koje puno ulažu u istraživanje i razvoj te imaju visoku razinu inovativnosti, dok su zemlje slabog inovacijskog potencijala bile Rumunjska i Bugarska. Međutim, iznimka je Hrvatska, koja je u analiziranom razdoblju (2013. - 2022. godine) ostvarila najznačajniji napredak u inovacijama, pomaknuvši se s 9. na 5. mjesto po razini inovativnosti. Drvenkar, Marošević, & Unukić (2023) dodaju da zemlje koje zaostaju u EU-11 trebaju temeljitu transformaciju svojih ekonomskih struktura kroz ulaganja u inovacije, kako bi smanjile regionalne razlike i povećale privlačnost za nove industrije i radna mjesta. Pritom europski fondovi imaju važnu ulogu te ih zemlje EU-11, prema istraživanju ovih autora, uspješno koriste za poticanje poduzetništva i digitalne infrastrukture čime se dodatno jača temelj za razvoj kulturnog sektora. Također, naglašava

se potreba uključivanja visokokvalificirane radne snage koja omogućava prilagodbu tehnologijama i tržištima, što je posebno važno za budući rast i razvoj zemalja EU-11. U istraživanju koje su proveli Nchor & Rozmahel (2020) u zemljama EU-11 (Bugarska, Češka, Mađarska, Poljska, Rumunjska i Slovačka), događa se redistribucija zaposlenosti pod utjecajem tehnologije i obrazovnih promjena, s naglaskom na porast visoko kvalificiranih zanimanja. Prema rezultatima istraživanja, Češka i Poljska su među onima koje pokazuju povećavanje udjela visokoobrazovanih radnika i najbržu prilagodbu na promjene uzrokovane novim tehnologijama. Naime, tehnološki napredak ima značajnu ulogu u rastu potražnje za visokoobrazovanom radnom snagom, budući da se očekuje da će nove tehnologije zahtijevati kompleksnije vještine i stručnost koju visokoobrazovani radnici nude. Rezultati istraživanja indeksa kulturne ekonomije u zemljama EU-11 (Astike & Skvarciany, 2024) pokazuju da su na prvih pet mjesta Rumunjska, Bugarska, Slovačka, Latvija i Litva što ukazuje na brzo razvijanje ovih zemalja nakon pridruživanja EU. Indeksi kulturne ekonomije koji se koriste u okviru ovog istraživanja uključuju različite faktore, kao što su sudjelovanje u kulturnim aktivnostima, broj kulturnih institucija i infrastrukturu, potrošnja kućanstva na kulturu, doprinos kulture BDP-u i broj zaposlenih u kulturi.

Važno je naglasiti da razlike u uvjetima rada unutar kulturnog sektora među državama članicama ne proizlaze isključivo iz specifičnosti samog sektora, već odražavaju širi kontekst nacionalnih tržišta rada. Primjerice, učestalost oblika zaposlenja, poput rada na nepuno radno vrijeme, u značajnoj je mjeri određena općim gospodarskim i društvenim okolnostima pojedine zemlje (Eurostat, 2025a). Naime, osim navedenih sličnosti (Brodny & Tutak, 2024), EU-11 zemlje karakteriziraju i različite institucionalne povijesti uključujući promjene u političkoj ekonomiji i društvenim institucijama zbog čega je njihov prijelaz na demokraciju neujednačen (Prouska, Argyro, & Phychogios, 2022). Drvenkar, Marošević, & Unukić (2023) i Astike (2022) navode da svaka država ima drugačiji stupanj razvoja ovisno o povijesnom razvoju zemlje, pravnom sustavu, zemljopisnim značajkama, prirodnim uvjetima, raspoloživim vještinama radne snage, tehnološkim profilima i kulturnim karakteristikama. Upravo razlike u početnim razinama razvijenosti zemalja u tranziciji, prema Tica & Viljevac (2023), objašnjava dio razlika u rastu između njih, a što je za posljedicu imalo i utjecaj na dinamiku njihova pristupanja EU (Hrvatska – 1.7.2013., Bugarska i Rumunjska – 1.1.2007., ostale zemlje EU-11 pristupile su 1.5.2004.)

METODOLOGIJA

Ovo istraživanje temelji se na metodološkom okviru Eurostata predloženog od Mreže europskog statističkog sustava za kulturu (ESSnet-Culture) koje je razvilo standardizirani statistički pristup za mjerenje zaposlenosti u KKI unutar EU. Eurostat u kulturnu zaposlenost uključuje sve koji rade u gospodarskim djelatnostima koje se smatraju kulturnim, bez obzira na to je li osoba zaposlena u određenom kulturnom zanimanju ili ne. Obuhvaća i osobe s kulturnim zanimanjem, bez obzira na to jesu li zaposleni u kulturno-gospodarskoj djelatnosti ili ne (Bina, i dr., 2012). Isto tako, Eurostat klasificira i izvješćuje o kreativnim i kulturnim aktivnostima koristeći naziv „kultura“, a ne „kreativan“.

Korišten je pristup temeljen na kombinaciji gospodarskih djelatnosti i zanimanja, pri čemu je klasifikacija gospodarskih djelatnosti provedena prema NACE Rev. 2

standardima, dok su kulturna zanimanja definirana prema međunarodnoj standardnoj klasifikaciji zanimanja ISCO-08 (Slika 1.). Ovakav pristup obuhvaća tri situacije: (1) kulturna zanimanja unutar kulturnog sektora, (2) kulturna zanimanja izvan kulturnog sektora te (3) ne-kulturna zanimanja unutar kulturnog sektora, čime se nastoji osigurati sveobuhvatna procjena ukupne kulturne zaposlenosti (Dent, i dr., 2020). Uzimajući u obzir metodološke izazove, iz procjena su, u okviru Eurostata, isključena zanimanja i djelatnosti s djelomično kulturnom komponentom za koje nije moguće precizno odrediti kulturni udio (npr. voditelji kulturno-sportskih centara). Također, sekundarni poslovi u području kulture nisu uključeni zbog ograničenja u podacima Ankete o radnoj snazi (EU-LFS), što potencijalno dovodi do podcjenjivanja stvarnog opsega kulturne zaposlenosti (Bina, i dr., 2012). Međutim, kao i u drugim zemljama, i u zemljama EU-11 prisutan je različit obuhvat sektora KKI, što otežava i ograničava mjerenje, praćenje razvoja i međunarodnu usporedbu (Hauben, Born-Sirkel, Lhernould, Dupate, & De Carvalho, 2024). Uz to, Todose, Titan, & Ghița (2008) navode da je svaka nacionalna država razvila vlastiti sustav za prikupljanje podataka. Većina zemalja ima nedostatan sustav za praćenje kulturnog sektora, ne prikuplja sveobuhvatne podatke, a s obzirom na različite statističke sustave, to rezultira nedostatakom usklađenosti i usporedivosti podataka u ovom području. Eurostat također priznaje da je opseg mjerenja zaposlenosti u kulturi različito određen u nacionalnim okvirima (Eurostat, 2019).

Slika 1. NACE Rev 2. i ISCO-08 standardi za kulturnu zaposlenost

Cultural sectors (economic activities) — NACE Rev. 2	Cultural occupations — ISCO-08
18 Printing and reproduction of recorded media	216 Architects, planners, surveyors and designers
32.2 Manufacture of musical instruments	2353 Other language teachers
58.1 Publishing of books, periodicals and other publishing activities	2354 Other music teachers
59 Motion picture, video and television programme production, sound recording and music publishing activities	2355 Other arts teachers
60 Programming and broadcasting activities	262 Librarians, archivists and curators
74.1 Specialised design activities	264 Authors, journalists and linguists
74.2 Photographic activities	265 Creative and performing artists
74.3 Translation and interpretation activities	3431 Photographers
90 Creative, arts and entertainment activities	3432 Interior designers and decorators
91 Libraries, archives, museums and other cultural activities	3433 Gallery, museum and library technicians
	3435 Other artistic and cultural associate professionals
	3521 Broadcasting and audio-visual technicians
	4411 Library clerks
	7312 Musical instrument makers and tuners
	7313 Jewellery and precious-metal workers
	7314 Potters and related workers
	7315 Glass makers, cutters, grinders and finishers
	7316 Sign writers, decorative painters, engravers and etchers
	7317 Handicraft workers in wood, basketry and related materials
	7318 Handicraft workers in textile, leather and related materials
	7319 Handicraft workers not elsewhere classified

U ovom istraživanju analizirani su podaci iz Eurostata za kulturnu zaposlenost i BDP po stanovniku u zemljama Srednje i Istočne Europe koje pripadaju EU prema definiciji OECD (1995), tzv. EU-11 (Bugarska, Češka, Estonija, Hrvatska, Latvija, Litva, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija) u razdoblju od 2013. do 2022. godine. Istraživanjem se utvrđuju trendovi i razlike u kulturnoj zaposlenosti između EU-11 zemalja kao i u odnosu na ukupnu zaposlenost u EU-27 u promatranom razdoblju. Također, ispituje se povezanost kulturne zaposlenosti i BDP-a kako bi se identificirao ekonomski doprinos zemalja EU-11. Rezultati istraživanja analizirani su primjenom deskriptivne statistike, a odnosi među varijablama prikazani su provedenom korelacijskom analizom. Navedeni podatci omogućuju usporedivost između država članica EU te pružaju osnovu za uvid u ekonomski doprinos KKI. Statistička obrada podataka provedena je u statističkom programu JASP.

REZULTATI

U Tablici 1. prikazuju se podatci o BDP- u po stanovniku u zemljama EU-11 u razdoblju 2013.-2022. godine te se uspoređuje u odnosu na prosjek u EU-11 i EU-27.

Tablica 1. BDP po stanovniku u zemljama EU-11 u razdoblju 2013.-2022. godine u odnosu na prosjek EU-11 i EU-27 (€)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
EU 27	25.060	25.430	25.960	26.410	27.110	27.620	28.060	26.450	28.050	28.950
EU-11	11.092	11.415	11.841	12.199	12.796	13.359	13.824	13.316	14.298	14.789
Bugarska	5.390	5.470	5.700	5.910	6.120	6.330	6.630	6.400	6.950	7.680
Češka	15.160	15.480	16.290	16.670	17.490	17.990	18.460	17.400	18.020	18.460
Estonija	12.540	12.960	13.230	13.620	14.410	14.920	15.450	15.260	16.350	16.250
Hrvatska	10.480	10.480	10.810	11.290	11.800	12.250	12.740	11.700	13.610	14.660
Latvija	9.980	10.270	10.760	11.110	11.590	12.140	12.300	11.940	12.870	13.280
Litva	10.810	11.290	11.620	12.070	12.760	13.400	14.060	14.060	14.870	15.100
Mađarska	10.330	10.790	11.220	11.500	12.020	12.690	13.310	12.730	13.690	14.350
Poljska	10.030	10.420	10.890	11.220	11.800	12.500	13.070	12.810	13.770	14.620
Rumunjska	6.860	7.160	7.420	7.680	8.360	8.910	9.300	9.000	9.600	10.080
Slovenija	17.160	17.620	11.990	18.550	19.440	20.240	20.780	19.770	21.350	21.860
Slovačka	13.300	13.640	14.340	14.590	15.000	15.580	15.960	15.400	16.200	16.340

Izvor: izrada autora (prema podacima: (Eurostat, 2025b)

Podaci iz tablice utvrđuju da Slovenija i Češka imaju najviši BDP po stanovniku tijekom promatranog razdoblja, dok Bugarska i Rumunjska imaju najniži BDP po stanovniku koji je niži i u odnosu na prosjek EU-11. Tijekom cijelog analiziranog razdoblja uočava se da, u prosjeku, polovina BDP-a po stanovniku u EU-27 čine zemlje EU-11. Također, primjetan je kontinuirani rast prosječnog BDP-a po stanovniku tijekom godina za obje skupine zemalja.

Sljedeća tablica prikazuje podatke o broju zaposlenih u kulturi po zemljama EU-11, ukupno u EU-11 te na razini EU-27 u razdoblju od 2013. do 2022. godine.

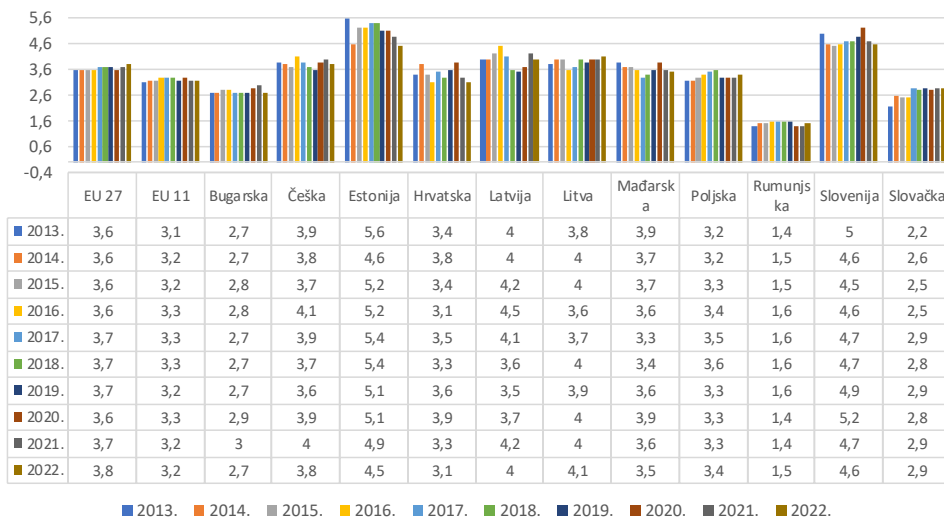
Tablica 2. Broj osoba zaposlenih u kulturi 2013.-2022. godine. (u tisućama)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
EU 27	6.758,7	6.807,7	6.829,9	6.958,8	7.175,9	7.267,6	7.358,5	7.135,8	7.401,3	7.732,6
EU 11	1.299,0	1.340,4	1.362,5	1.405,1	1.443,3	1.455,2	1.431,0	1.435,0	1.419,1	1.433,0
Bugarska	78,7	79,0	84,5	84,7	85,8	84,8	88,5	92,1	91,3	84,3
Češka	191,4	191,2	187,0	210,0	204,1	197,5	192,7	203,0	209,7	194,3
Estonija	34,7	28,8	32,8	33,4	34,9	35,7	33,5	33,3	32,2	30,5
Hrvatska	52,3	59,2	53,7	48,7	57,5	54,2	60,4	64,2	55,9	52,4
Latvija	35,5	35,6	37,2	40,6	36,6	32,7	32,0	33,4	36,3	35,4
Litva	49,1	53,2	53,3	48,9	49,8	55,4	53,7	53,9	54,2	57,6
Mađarska	151,2	150,0	155,5	157,0	147,1	150,0	164,0	174,7	166,4	163,5
Poljska	492,6	508,2	529,9	543,7	568,4	585,8	548,1	538,1	541,6	576,9
Rumunjska	116,3	130,5	126,1	133,7	141,1	141,1	135,7	120,4	111,2	117,3
Slovenija	44,9	42,6	41,5	42,3	45,4	46,4	44,6	50,5	45,5	44,9
Slovačka	52,3	62,1	61,0	62,1	72,6	71,6	73,8	71,4	74,8	75,9

Izvor: izrada autora (prema podatcima: (Eurostat, 2025c)

U cijelom razdoblju analize, zemlje s najvećim brojem zaposlenih u kulturi su Poljska, Češka i Mađarska, dok su zemlje s najmanjim brojem zaposlenih Estonija, Latvija i Slovenija. Najveći pomak u desetogodišnjem razdoblju u broju zaposlenih ostvarile su Slovačka (s 52,3 na 75,9 tisuća, što je povećanje od 45,12 %) i Poljska (sa 492,6 na 576,9 tisuća, što je povećanje od 17,11 %), dok Estonija jedina bilježi pad zaposlenosti (sa 34,7 na 30,5 tisuća, što je smanjenje od 12,10 %). Zbirno, zemlje EU-11 bilježe trend porasta kulturne zaposlenosti, a pad je jedino u predpandemijskoj (2019.) i prvoj postpandemijskoj godini (2021.). EU-27 bilježi također kontinuiran porast kulturne zaposlenosti, osim u pandemijskoj godini kada slijedi privremeni pad i brzi oporavak u daljnim godinama. Ukupan broj osoba zaposlenih u kulturi u zemljama EU-11 u odnosu na ukupan broj zaposlenih u kulturi u svim zemljama EU-27 čini oko 20 % zaposlenih tijekom promatranog razdoblja što znači da ostalih 16 zemalja EU čini oko 80 % ukupne kulturne zaposlenosti u EU.

Udio kulturne zaposlenosti razlikuje se u zemljama EU-11, pri čemu se prvotno isticala Estonija, koja je u prvoj promatranoj godini imala najviši udio (5,6 %), dok se u zadnjoj 2022. godini taj udio smanjio (4,5 %) te je Slovenija postala zemlja s najvišim udjelom kulturne zaposlenosti (4,6 %). Najniži udio kulturne zaposlenosti tijekom analiziranog razdoblja kontinuirano su imale Rumunjska, a nakon nje Bugarska i Slovačka. To su ujedno i jedine zemlje EU-11 koje imaju niži udio kulturne zaposlenosti od prosječnog udjela kulturne zaposlenosti EU-11 i EU-27. Ostale zemlje imaju ili približno jednak ili viši udio od prosjeka EU-27. Većina zemalja EU-11 bilježe pad udjela kulturne zaposlenosti u promatranom razdoblju, dok Litva, Poljska, Rumunjska i Slovačka bilježe neznatan rast. Promatra li se udio kulturne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti, vidljivo je da je zaposlenost u kulturi 2022. godine činila 3,8 % ukupne zaposlenosti EU-27, što je ujedno i najveći udio kulturne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti kroz promatrano desetogodišnje razdoblje. Udio kulturne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti EU-11 nešto je manji od prosjeka EU-27 te je 2022. godine iznosio 3,2 % ukupne zaposlenosti.

Grafikon 1. Udio kulturne zaposlenosti zemalja EU-11 u ukupnoj zaposlenosti EU-11 i EU-27 tijekom 2013.-2022. godine (%)

Izvor: izrada autora (prema podacima: (Eurostat, 2025c)

Tablica 3. Deskriptivna statistika udjela kulturne zaposlenosti zemalja EU-11 u razdoblju 2013.-2022. godine (%)

	Min	Max	M	SD
EU-27	3.6	3.8	3.6	0.0
EU-11	3.1	3.3	3.2	0.0
Češka	3.6	4.1	3.8	0.1
Estonija	4.5	5.6	5.1	0.3
Hrvatska	3.1	3.9	3.4	0.2
Latvija	3.5	4.5	3.9	0.3
Litva	3.6	4.1	3.9	0.1
Mađarska	3.3	3.9	3.6	0.1
Poljska	3.2	3.6	3.3	0.1
Rumunjska	1.4	1.6	1.5	0.0
Slovenija	4.5	5.2	4.7	0.2
Slovačka	2.2	2.9	2.7	0.2

Izvor: izrada autora (prema podacima: (Eurostat, 2025c)

Iz tablice je vidljivo da u prosjeku Estonija i Slovenija imaju visoki udio kulturne zaposlenosti (5,1 % i 4,7 %), što je ujedno i veće od prosjeka EU-27 (3,6 %), dok Rumunjska, Slovačka i Bugarska u prosjeku imaju nizak udio kulturne zaposlenosti (1,5 %, 2,7 % i 2,7 %) te je ona ujedno niža i od prosjeka EU-11 zemalja (3,2 %).

U idućoj tablici prikazana je povezanost kulturne zaposlenosti i BDP-a po stanovniku u zemljama EU-11.

Tablica 4. Pearson's korelacija

	BDP po stanovniku	p
kulturna zaposlenost	0.598	< .001

*p < .05, **p < .01

Izvor: izrada autora (JASP)

U Tablici 4. Pearsonov koeficijent ($r=0.598$, $p<0,001$) pokazuje statistički značajnu pozitivnu, srednje jaku povezanost kulturne zaposlenosti i BDP-a po stanovniku.

RASPRAVA

Analiza kulturne zaposlenosti u EU-11 u razdoblju od 2013. do 2022. godine otkriva izražene teritorijalne razlike i specifične trendove. Dok ukupna kulturna zaposlenost na razini EU-27 pokazuje stabilan rast do pandemijske 2020. godine, nakon čega slijedi privremeni pad i brzi oporavak, dinamika u EU-11 zemljama je neujednačenija. Iako EU-11 bilježi ukupni porast kulturne zaposlenosti u promatranom razdoblju, pandemija je imala izraženiji negativan učinak upravo na ovu skupinu zemalja, što potvrđuju i prethodna istraživanja (Khlystova, Kalyuzhnova, & Belitski, 2022; Primorac, 2021; Suci, Stativá, & Mitučá, 2021; EY, 2021; UNESCO, 2021).

U cijelom razdoblju analize, zemlje s najvećim brojem zaposlenih u kulturi su Poljska, Češka i Mađarska, dok su zemlje s najmanjim brojem zaposlenih Estonija, Latvija i Slovenija. Zemlje poput Slovačke, Litve i Poljske istaknule su se značajnim rastom kulturne zaposlenosti, dok su Estonija i Latvija zabilježile pad, pri čemu je Estonija imala najsnažniji negativni trend. Unatoč tome, Estonija i Slovenija ostaju među vodećim zemljama po udjelu kulturne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti, značajno iznad prosjeka EU-27 i EU-11. Suprotno tome, Rumunjska i dalje bilježi najniže vrijednosti kulturne zaposlenosti što je u skladu s istraživanjem Suci, Násuela, & Násuela (2018). Razlozi neravnomjerne distribucije razvoja KKI u EU-11 mogu se, između ostalog, prepisati sljedećem: osim heterogenosti zemalja u uzorku, kao što su početni uvjeti (pred-tranzicijska povijest), kvaliteta upravljanja, privatizacijske metode, kao i različiti indikatori institucionalne razvijenosti (Drvenkar, Marošević, & Unukić, 2023; Prouska, Argyro, & Phychogios, 2022; Eurostat, 2025a; Tica & Viljevac, 2023) na distribuciju može utjecati i brzina i način na koji tehnologija utječe na tržište rada u zemljama EU-11. U tom smislu, istraživanje Nchor & Rozmahel (2020) utvrđuje da Češka i Poljska bilježe najveći porast udjela visokoobrazovane radne snage i najbržu prilagodbu promjenama izazvanim novim tehnologijama, a ujedno je riječ i o zemljama koje u ovom istraživanju bilježe najveći broj osoba zaposlenih u kulturi. Visokoobrazovana radna snaga je jedna od značajnih karakteristika tržišta rada u kulturi (Eurostat, 2025a), a upravo takva radna snaga prema Nchor & Rozmahel (2020) doprinosi inovacijama u poslovnim procesima. Navedeno se, između ostalog, može povezati s istraživanjem koje su proveli Brodny & Tutak (2024) u kojem su zemlje s najvećim inovacijskim potencijalom bile Slovenija, Češka i Estonija, a zemlje slabog potencijala bile su Rumunjska i Bugarska. Upravo navedene zemlje bilježe najviše (Estonija, Slovenija, Češka) odnosno najniže (Bugarska i Rumunjska) rezultate u području kulturne zaposlenosti, ali i ekonomske razvijenosti prema pokazatelju BDP po stanovniku. Bugarska i Rumunjska su ujedno i zemlje koje su (uz Hrvatsku kao zadnju članicu EU) ušle kasnije u tu zajednicu u odnosu na druge zemlje EU-11 te još uvijek

bilježe razvojne razlike, ali sudeći po istraživanju Astike & Skvarciany (2024) riječ je o zemljama koja pokazuju brzo razvijanje nakon pridruživanja EU, iako podatci u ovom segmentu, trenutno to ne pokazuju.

Provedena statistička analiza potvrđuje srednje jaku pozitivnu povezanost kulturne zaposlenosti i BDP-a po stanovniku u zemljama EU-11, odnosno veća kulturna zaposlenost doprinosi BDP-u, što je u skladu s istraživanjima drugih autora (Tica & Viljevac, 2023; Astike, 2022; Shaw, 1992). To, između ostaloga, ukazuje i na važnost ulaganja u KKI, budući da brojna istraživanja

(Kalfas, Kalogiannidis, Ambas, & Chatzitheodoridis, 2024; Astike, 2022; Compedium, 2022; Haršanji, Bestvina-Bukvić, & Šain, 2020) ističu kako takva ulaganja ne samo da jačaju konkurentnost i privlačnost zemalja na globalnim tržištima, već donose i veće ekonomske povrate te potiču inovacije, čime kulturni sektor postaje važan čimbenik gospodarskog rasta. U tom slučaju, primjer Estonije može poslužiti kao referentni okvir za razvoj i implementaciju kulturnih politika u ostalim zemljama članicama EU-11.

Dobiveni rezultati potvrđuju postojanje izraženih razlika među zemljama EU-11 te ukazuju na potrebu za donošenjem i prilagodbom javnih, posebice kulturnih politika, u skladu s razvojnim potencijalima i specifičnostima svake pojedine države. U kontekstu različite raspoloživosti i strukture vještina radne snage unutar EU-11 (Drvenkar, Marošević, & Unukić, 2023), ovaj čimbenik, između ostalog, može imati značajan utjecaj na dinamiku i funkcionalnost tržišta kulturne zaposlenosti.

ZAKLJUČAK

KKI sve se više prepoznaju kao ključni segment u razvoju gospodarstva, što se očituje i u broju zaposlenih u toj industriji. Ovaj rad analizira kulturnu zaposlenost u državama članicama EU-11 u razdoblju od 2013. do 2022. godine, pri čemu dobiveni rezultati ukazuju na neravnomjernu distribuciju unutar promatrane skupine zemalja. Zemlje poput Estonije i Slovenije zadržavaju visok udio kulturne zaposlenosti, dok Rumunjska i Bugarska kontinuirano bilježe najniže vrijednosti. Ujedno riječ je o zemljama koje bilježe najviše odnosno najniže vrijednosti inovacijskog potencijala, ali i ekonomske razvijenosti prema pokazatelju BDP-a po stanovniku. Visokoobrazovana radna snaga pokazuje se kao ključni resurs u prilagodbi sektora KKI tehnološkim promjenama i tržišnim izazovima, što je naročito vidljivo u zemljama poput Češke i Poljske koje ujedno bilježe i veliki broj osoba zaposlenih u kulturi u odnosu na druge zemlje EU-11. Statistička analiza potvrdila je postojanje pozitivne povezanosti kulturne zaposlenosti i BDP-a po stanovniku, što sugerira da kulturni sektor može imati važnu ulogu u ukupnom gospodarskom rastu. Sukladno navedenom, utvrđuje se važnost ulaganja u KKI budući da se pokazuju ključnima za jačanje gospodarske konkurentnosti, poticanje inovacija i ostvarivanje dugoročnih ekonomskih koristi. U tom smislu, Estonija može poslužiti kao primjer dobre prakse za zemlje EU-11 u oblikovanju učinkovitih javnih (kulturnih) politika. Pristup analizi kulturne zaposlenosti koji se temelji na uzorku zemalja EU-11 ima određenih ograničenja. Iako je riječ o uzorku koji ima brojne zajedničke značajke, svaka zemlja ima svoje specifične društveno-ekonomske okolnosti koji utječu na njihov daljnji razvoj, pa tako i na kulturnu zaposlenost. Isto tako, iako su uloženi znatni naponi Eurostata kao statističkoj bazi o kulturnoj zaposlenosti u EU, i dalje su prisutni određeni metodološki nedostaci koji utječu na cjelo-

kupnu procjenu opsega kulturne zaposlenosti. Naime, mjerenje i usporedba razvoja KKI u zemljama EU-11 otežani su zbog različitog obuhvata sektora, neusklađenih nacionalnih statističkih sustava i nedostatka sveobuhvatnih podataka. Svaka država razvila je vlastite metode prikupljanja podataka, što dovodi do ograničene usporedivosti na međunarodnoj razini. Također, iako se u radu pokazalo da se razvoj kulturne zaposlenosti, između ostalog, može promatrati u kontekstu sa inovacijskim kapitalom i visokoobrazovanom radnom snagom, riječ je o tržištu rada sa izuzetno specifičnim čimbenicima. Kako bi se donio cjelovit zaključak o uzrocima promjena u strukturi zaposlenosti u ovom području, potrebno je uzeti u obzir sve te čimbenike. Identificirana ograničenja ujedno upućuju na potrebu za budućim istraživanjima koja će, kroz poboljšanje dostupnosti i kvalitete podataka, omogućiti donošenje učinkovitih javnih politika u zemljama u tranziciji.

LITERATURA

- Astike, K. (2022). Does cultural economics affect country's competitiveness? *Business, Management and Economics Engineering*, 20(2), str. 224–236. doi:<https://doi.org/10.3846/bmee.2022.17308>
- Astike, K., & Skvarciany, V. (2024). Measuring the level of performance of country's cultural economics: The case of EU11. *Amfiteatru Economic*, 26(65), str. 312-329. doi:<https://doi.org/10.24818/EA/2024/65/312>
- Banks, M. (2019). Precarity, Biography, and Event: Work and Time in the Cultural Industries. *Sociological Research Online*, 24(4), str. 541-556. doi:<https://doi.org/10.1177/1360780419844526>
- Bina, V., Chantepie, P., Derooin, V., Frank, G., Kommel, K., Kotynek, J., & Robin, P. (2012). *ESSnet-CULTURE - European Statistical System Network on Culture*. Luxembourg: European Union. Dohvaćeno iz <https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/>
- Blažević Dević, I. (2024). Analysis of the influence of working time flexibility and labour law status flexibility on the reduction of the unemployment rate. *Časopis za ekonomiju i tržišne komunikacije / Economy and Market Communication Review*, 27(1), str. 69-83. doi:<https://doi.org/10.7251/EMC2401069D>
- Borić Cvenić, M. (2021). Utjecaj kreativnih industrija na društvo, ekonomski i regionalni razvoj - usporedba Europske unije i Republike Hrvatske. U *Global Challenges & Regional Specificities* (str. 41-59). Osijek: Fakultet agrobiotehničkih znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Brodny, J., & Tutak, M. (2024). Disparities of Central and Eastern European countries of European Union in innovation potential: a multi-criteria assessment. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 10(2). doi:<https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2024.100282>
- Cellini, R., & Cuccia, T. (2019). Do behaviours in cultural markets affect economic resilience? An analysis of Italian regions. *European Planning Studies*, 27(4), str. 784-801. doi:<https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1568397>
- CISAC, & EY. (2015). *Cultural Times: The First Global Map of Cultural and Creative Industries*. UNESCO Digital Library. Dohvaćeno iz <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246923>
- Compedium. (2022). *Compedium of Cultural Policies and Trends - Short cultural policy profile - Estonia*. UNESCO. Dohvaćeno iz <https://www.culturalpolicies.net/2023/04/13/short-cultural-policy-profile-for-estonia/>
- Conor, B. (2021). *Gender & Creativity: Progress on the Precipice*. Paris: UNESCO. Dohvaćeno

iz <https://doi.org/10.58337/TTGU8976>

- Demianova, A., Gershman, M., Kutsenko, E., Polyakova, E., & Vlasova, V. (2023). The four worlds of creative employees: the role of education level and job-education match. *Cultural Trends*, 34(1), str. 62-82. doi:<https://doi.org/10.1080/09548963.2023.2288860>
- Dent, T., Comunian, R., Conor, B., Pica, V., Wilson, N., & Burlina, C. (2020). *Creative and Cultural Workforce in Europe Statistics Report*. DISCE Publications. Dohvaćeno iz <https://disce.eu/wp-content/uploads/2020/05/DISCE-Report-D3.2.b.pdf>
- Drvenkar, N., Marošević, K., & Unukić, I. (2023). Regional economic transformation – could we learn from Central and Eastern European countries? *Ekonomski pregled*, 74(3), str. 361-386. doi:<https://doi.org/10.32910/ep.74.3.2>
- Dudu, S. (2020). Exploring cultural employment: The case of Turkey. *Economics Literature*, 2(2), str. 104-121. doi:10.22440/elit.2.2.1
- Dorić, Ž. (2020). Creative Economy: Exploring the Concept and European Perspective. *School of Business*(2), str. 142-172. Dohvaćeno iz 10.5937/skolbiz2-28894
- Eurostat. (2019). *Culture Statistics – 2019 Edition*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dohvaćeno iz <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10177894/KS-01-19-712-EN-N.pdf>
- Eurostat. (2025a). *Culture statistics – cultural employment*. Dohvaćeno iz https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_employment
- Eurostat. (2025b). *Real GDP per capita*. Dohvaćeno iz <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsna40/default/table?lang=en>
- Eurostat. (2025c). *Cultural employment by NACE Rev. 2 activity*. Dohvaćeno iz https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cult_emp_n2/default/table?lang=en
- EY. (2021). *Rebuilding Europe: The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis*. EYGM. Dohvaćeno iz https://rebuilding-europe.eu/wp-content/uploads/2021/06/4b2ba2_1ca8a0803d8b4ced9d2b683db60c18ae.pdf
- Haršanji, M., Bestvina-Bukvić, I., & Šain, M. (2020). Budget funding and economic importance of cultural and creative sectors in Croatia. U M. Leko Šimić, & B. Crnković (Ur.), *9th International Scientific Symposium REGION ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT* (str. 208-223). Osijek: J. J. Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics.
- Hauben, H., Born-Sirkel, K., Lhernould, J.-P., Dupate, K., & De Carvalho, L. (2024). *Employment characteristics and undeclared work in the cultural and creative sectors*. European Labour Authority. Dohvaćeno iz https://www.ela.europa.eu/sites/default/files/2024-11/Study_CCS_final_publication.pdf
- Jocić, N. (2019). *Creative Economy in a Post-Socialist Transitional Context: Spatial Distribution of Creative Activities and their Interrelation with Urban Milieus in City Quarters of Belgrade*. Bamberg: University of Bamberg Press.
- Kalfas, D., Kalogiannidis, S., Ambas, V., & Chatzitheodoridis, F. (2024). Contribution of the Cultural and Creative Industries to Regional Development and Revitalization: A European Perspective. *Urban Sci.*, 8(2). doi:<https://doi.org/10.3390/urbansci8020039>
- KEA. (2019). *Impulse paper on the role of cultural and creative sectors in innovating European industry*. European Commission. Dohvaćeno iz <https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impulse-paper-on-the-role-of-CCIs-in-innovating-European-industry-integrated.pdf>
- Khlystova, O., Kalyuzhnova, Y., & Belitski, M. (2022). The impact of the COVID-19 pandemic on the creative industries: A literature review and future research agenda. *Journal of Business Research*(139), str. 1192-1210. doi:<https://doi.org/10.1016/j.jbusr>
- Manske, A. (2023). Hybrid work in the cultural and creative industries: The case of the performing arts. *Rassegna Italiana di Sociologia*, 64(2), str. 209-236. doi:10.1423/107858

- Mavrin, I., Turšije, C., & Lupša Matichescu, M. (2024). Exploring sustainable tourism through virtual travel: Generation Z's perspectives. *Sustainability*, *MDPI*, *16*(24), str. 1-27. doi:<https://doi.org/10.3390/su162410858>
- Mihaljević, M., & Stanković, B. (2016). Gospodarske koristi od kulturnih aktivnosti. U A. Šundalić, K. Zmaić, T. Sudarić, & Ž. Pavić (Ur.), *Sociokulturno nasljeđe i gospodarski razvoj* (str. 104-120). Osijek: Poljoprivredni fakultet u Osijeku; Odjel za kulturologiju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; Ekonomski fakultet u Osijeku.
- Morgan, G., Wood, J., & Nelligan, P. (2013). Beyond the vocational fragments: Creative work, precarious labour and the idea of 'Flexploitation'. *The Economic and Labour Relations Review*, *24*(3), str. 397-415. doi:<https://doi.org/10.1177/103530461350060>
- Nchor, D., & Rozmahel, P. (2020). Job polarization in Europe: Evidence from Central and Eastern European countries. *ANUBE: Law, Economics and Social Issues Review*, *11*(1), str. 52-74. doi:<https://doi.org/10.2478/danb-2020-0004>
- Nuccio, M., & Mogno, S. (2023). *Mapping digital skills in cultural and creative industries in Italy: A natural language processing approach*. Switzerland: Springer. doi:10.1007/978-3-031-26867-0
- OECD. (1995). *Constitutions of Central and Eastern European countries and the Baltic states*. Dohvaćeno iz https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/1995/01/constitutions-of-central-and-eastern-european-countries-and-the-baltic-states_g17a1d-b3/5kml
- OECD. (2021). *Economic and social impact of cultural and creative sectors: Note for Italy G20 Presidency Culture Working Group*. OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Papers 2021/11.
- Primorac, J. (2010). Promjena strukture rada u kreativnoj ekonomiji: kultura, tranzicija i kreativna klasa. Sveučilište u Zagrebu.
- Primorac, J. (2012). Od nesigurnosti do nesigurnosti: rad i zaposlenost u kulturnim i kreativnim industrijama. *Revija za sociologiju*, *42*(1), str. 5-30. doi:<https://doi.org/10.5613/rzs.42.1.1>
- Primorac, J. (2014). The position and perspectives of cultural and creative industries in South-eastern Europe. *Medijska istraživanja*, *20*(1), str. 45-65. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/126390>
- Primorac, J. (2021). Od projekta do projekta: Rad i zaposlenost u kulturnom sektoru. Zagreb: BLOK.
- Prouska, R., Argyro, A., & Phychogios, A. W. (2022). Employee participation and representation in Central and Eastern Europe. *Economic and Industrial Democracy*, *43*(1), str. 123-145. doi:<https://doi.org/10.1177/0143831X19887805>
- Rašić Bakarić, I., Bačić, K., & Božić, L. (2015). Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj. Projektna studija. Zagreb: Ekonomski institut.
- Resta, G., Dicuonzo, F., Karacan, E., & Pastore, D. (2021). The impact of virtual tours on museum exhibitions after the onset of covid-19 restrictions: Visitor engagement and long-term perspectives. *Scientific Research and Information Technology*, *11*(1), str. 151-166. doi:10.2423/i22394303v11n1p151
- Shaw, G. (1992). Growth and employment in the UK's culture industry. *World Futures*, *33*(1-3), str. 165-180. doi:<https://doi.org/10.1080/02604027.1992.9972279>
- Stryjakiewicz, T., Męczyński, M., & Stachowiak, K. (2014). Role of creative industries in the post-socialist urban transformation. *Quaestiones Geographicae*, *33*(2), str. 19-35. doi:<https://doi.org/10.2478/quageo-2014-0013>
- Suciu, M.-C., Năsuela, C., & Năsuela, D. (2018). Developing cultural industries in Central and Eastern European countries. *Management of Sustainable Development*, *10*(2), str. 51-56. doi:10.2478/msd-2019-0008

- Suciu, M.-C., Stativă, G.-A., & Mitucă, M.-O. (2021). Creative and cultural sectors during the COVID-19 pandemic. U *The 4th International Conference on Economics and Social Sciences: Resilience and Economic Intelligence Through Digitalization and Big Data Analytics* (str. 288-298). Bucharest, Romania: Bucharest University of Economic Studies. doi:<https://doi.org/10.2478/9788366675704-029>
- Šain, M., Bestvina Bukvić, I., & Haršanji, M. (2018). Economic analysis of brownfield investments in cultural and creative industries. U A. Mašek Tonković, & B. Crnković (Ur.), *7th International Scientific Symposium Economy of Eastern Croatia – Vision and Growth* (str. 670-678). Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
- Tica, J., & Viljevac, V. (2023). Employment rate and economic growth: The case of transition countries. *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Rijeka*, 41(1), str. 9-39. doi:<https://doi.org/10.18045/zbefri.2023.1.9>
- Todose, D., Titan, E., & Ghița, S. (2008). Comparative multidimensional analysis of the impact of the cultural and creative industries on regional development. U *Development Cooperation and Competitiveness, 4th International Conference Proceedings* (str. 600-608).
- Tomić-Koludrović, I., & Petrić, M. (2005). Creative industries in transition: Towards a creative economy. U N. Švob-Đkoć (Ur.), *The emerging creative industries in Southeastern Europe* (str. 7-23). Zagreb: Institut za međunarodne odnose.
- UNESCO. (2021). *Cultural and creative industries in the face of COVID-19: An economic impact outlook*. Paris: UNESCO.

CULTURAL EMPLOYMENT IN THE CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES: ANALYSIS AND IMPLICATIONS

Marija Šain

PhD, Associate Professor, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts and Culture, Osijek, Croatia;
marija.sain@aukos.hr; ORCID ID 0000-0002-1798-9973

Maja Haršanji

PhD, Postdoctoral Researcher, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts and Culture, Osijek, Croatia;
maja.harsanji@aukos.hr; ORCID ID 0000-0003-4913-5662

Lucija Majetić

University Master of Management in Culture and Creative Industries, Sibinj, Croatia; lucija.majetic2@gmail.com;
ORCID ID: 0009-0009-4452-6315

Summary: *Cultural and creative industries are an important driver of economic development because they stimulate innovation, create new jobs, increase added value and strengthen the competitiveness and global recognition of the economy. They are important for the European economy, which is reflected, among other things, in the number of employees in this industry, which makes a valuable contribution to total employment. The aim of the paper is to identify the economic contribution of the countries of Central and Eastern Europe (EU-11: Bulgaria, Croatia, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania, Slovakia, Slovenia, Estonia, Lithuania and Latvia) to the total EU economy using indicators of cultural employment and GDP. Through the analysis of*

existing research, the aim of the paper is to identify the key characteristics of the labor market in CCIs in the countries of Central and Eastern Europe, with a special emphasis on the educational status of employees and their role in cultural employment. The specificity of these countries is reflected in the transition process from a planned to a market economy in which cultural and creative industries play a significant role in the transformation of their economy. It is important because it also facilitates their integration into the European cultural and economic space.

This research is based on the Eurostat methodological framework and uses an approach based on a combination of economic activities and occupations, which seeks to provide a comprehensive assessment of total cultural employment. Using descriptive statistics and correlation analysis, the paper identifies trends and differences in cultural employment in the EU-11 countries in the period 2013-2022 and examines whether there is a statistically significant relationship between cultural employment and GDP. The research results show that there are inequalities in the distribution of cultural employment in these countries, which, among other things, can be linked to both historical development and transition, as well as to their adaptation to changes and new technologies, for which a highly educated workforce is key, contributing to the development of innovation and competitiveness of these industries. Likewise, a positive correlation between cultural employment and GDP is established, which indicates that the cultural sector has an impact on overall economic growth and long-term economic benefits and, following the example of some of the analyzed countries, it is necessary to invest in the aforementioned sector. The paper contributes to the understanding of the specificities of cultural employment and its potential in the economies of countries in transition, which is important for decision-makers and public policy makers.

Keywords: *cultural and creative industries, cultural employment, new technologies, highly educated workforce, Central and Eastern European Countries*

JEL classification: *E24, J21, O39*

